

samtidig smittet af på overvågningen af 1840'ernes baptistiske bevægelse i København, hvilket ikke er omtalt af Karl Peder Pedersen. Lederen, gravør P.C. Mønster og hans nære relationer til tilrejsende tyske og engelske baptistledere, der er regnet for religiøse separatister, kan have haft sikkerhedspolitiets interesse? I kancelliets forestilling til kongen af 30. marts 1842 nævnes netop, at baptisterne „understøttes af Emissaerer fra fremmede Lande“.6 Mønster bliver arresteret og forhørt af politiet i København. Han sidder længe i fængsel uden rettergang. I fængslet får han besøg af den tilrejsende engelske kvæker Elisabeth Fry, der i samtiden er kendt for sin menneskerettighedstænkning og særdeles kritisk over for behandling af fængselsfanger. Er det tilfældigt? Hendes tilstedeværelse har politiet formentlig været opmærksom på.

Det er muligt, at Karl Peder Pedersen nøje har fravalgt en mere dybtgående analyse og perspektivering af den danske enevældes samfundsforhold, herunder sikkerhedspolitiets forhold til tidens lutherske enhedskultur og dets forhold til indvandrere og andre trossamfund. En analyse kunne dog have pyntet. Til trods for denne kritik er der grund til at ønske til lykke med denne velskrevne disputats. Den giver et godt indblik i sikkerhedspolitiets spændende start i slutningen af enevælden i Danmark, og den er meget anvendelig for den videre forskning i samtidens historie.

Jens Rasmussen

| Lars Andersen: *Scavenius-affæren. En historie om privatliv, politik og moral i 1800-tallets København (Studier i historie, arkiver og kulturarv, 1)*, Aalborg Universitetsforlag, Aalborg 2013, 174 s., 250 kr.

Den 28. januar 1887 var der valg til Folketinget, og i Store Heddinge stillede Højres kultusminister Jacob Scavenius op. Efter hans valgtale gik en tilrejsende københavner op på talerstolen og spurgte forsamlingen, om det var foreneligt med kristen moral og ægteskab, når kultusministeren, en gift mand og kirkens øverste tjener, gik på horehus. Stor opstandelse, og spørgeren, Carl Ingeman-Petersen, blev straks arresteret.

Scavenius-affæren blev årets store skandalehistorie i 1887, hvor også sædelighedsfejden mellem frk. Elisabeth Grundtvig og Georg Brandes udspillede sig. Det var årene, hvor sædelighed blev offentligt debatte-

6 Danske Kancelli, 1. dept. 1800-1848, H.8. Koncepter og indlæg til registranterne 1800-1848. Sag nr. 1074/1842.

ret, og hvor sædelighedsbevidste borgere kritiserede dobbeltmoralen, som gjorde det acceptabelt, at mænd gik på bordel, mens pæne damer burde være kyske. At kultusministeren var blevet iagttaget på vej ind til en kvinde, der ernærede sig ved prostitution, faldt således en sædelighedsforkæmper som Ingeman-Petersen for brystet. Han udsendte derfor et anklageskrift mod ministeren, hvorpå ministeren lagde sag an mod ham for at have fremsat injurier, og det hele blev livligt behandlet i pressen.

Denne affære er ofte blevet nævnt af historikere, når de har beskæftiget sig med denne tid, ligesom den behandles i biografier om Scavenius. Der har været en vis konsensus om at fremstille ministeren som offer for en galnings beskyldninger, og Ingeman-Petersens eftermæle har været blakket. Den dygtige minister blev fire år senere sat fra bestillingen, idet konseilspræsident Estrup begrundede det med, at Scavenius' politiske anskuelser ikke længere var i overensstemmelse med Højres og regeringens.

Nu har historikeren Lars Andersen fra Aalborg Universitet sat sig for at endevende hele denne affære, og modsat historikerne hidtil argumenterer han for, at den afgørende årsag til, at Scavenius blev afskediget, var hans private forhold, de moralske og sædelige forhold og især håndteringen af Ingeman-Petersens anklager. Det får Lars Andersen til at formulere to problemstillinger: Kan man kræve en særlig moral af kirkens minister, og hvor går grænsen mellem privatliv og politik? Men omvendt mener han også, man kunne spørge: Hvordan kan man forsvare kristen moral og ægteskab og samtidig beskytte politikernes privatliv?

Disse to problemstillinger belyser Lars Andersen på de efterfølgende 100 sider, og han gør det grundigt. Han har læst hele retssagen mod Ingeman-Petersen, han har læst pressens behandling af affæren og undersøgt, hvordan kirkens mænd forholdt sig til sagen og til deres minister. Alt er gjort med den største omhu, men det kan måske diskuteres, om denne sag kan bære en hel bog. I sin iver for at få endevendt hver en kilde synes det, som om forfatteren taber sine problemstillinger af syne, og det egentlig ganske interessante emne bliver en anelse livløst behandlet. Personerne og tiden springer ikke lyslevende frem fra siderne, men sagerne og diskussionerne bliver til gengæld samvittighedsfuldt gennemgået. Sproget er lettilgængeligt, og er man interesseret i denne periode, får man her for første gang en samlet gennemgang af denne affære, der hidtil kun er blevet overfladisk behandlet.

Karin Lützen